

Appel of klokhuis?

Kinderen kritisch leren denken door te filosoferen over feiten en meningen

© Fabien van der Ham | www.filosovaardig.nl

Leuk dat je wilt gaan filosoferen met je kinderen of klas. Filosoferen is niet moeilijk, het is hooguit even wennen want als volwassene mag je nu eens niet je mening geven. Het gaat om het denken van de kinderen en om hun antwoorden. Het enige wat jij als begeleider mag doen, is vragen stellen en beurten geven. Het zal beslist mooie gesprekken opleveren, die soms kort en soms lang duren.

Het is wel belangrijk dat de kinderen steeds argumenten geven bij hun antwoorden. Dit kun je stimuleren met doorvraagvragen als:

- Hoe weet je dat?
- Wie bepaalt dat?
- Zou het ook anders kunnen zitten?
- Is dat altijd zo?
- Kun je een voorbeeld geven?
- Bestaat daar een regel voor?

Lees eventueel ter voorbereiding eerst de gratis mini-cursus filosoferen met kinderen op www.filosovaardig.nl.

Doelgroep

Groep 6, 7 en 8.

Gespreksduur

45-60 minuten.

Gespreksdoel

Elk mens heeft zijn eigen waarheid. Dat kunnen feiten lijken. Maar wat een feit is, is niet altijd makkelijk vast te stellen. Vaak worden feiten en meningen met elkaar verward. Door met kinderen te filosoferen over de verschillen tussen feit en mening ervaren ze dat de precieze scheidslijn tussen deze twee moeilijk te trekken is. Zo wordt hun kritische denken ontwikkeld.

Vorbereiding

Verzamel een stuk of vijf foto's, bijvoorbeeld uit het nieuws, en bewaar deze bijvoorbeeld in een PowerPoint om de foto's op het Digibord te kunnen laten zien.

Benodigde materialen

Voor elk kind een appel (of vraag elk kind een appel mee naar school te nemen)

Start van het gesprek

Geef alle kinderen een appel. Geef ze vervolgens de opdracht om deze appel op te eten tot het moment dat je het een klokhuis kunt noemen.

Leg alle klokhuisen naast elkaar. Waarschijnlijk lijken ze niet op elkaar. Vraag de kinderen hoe dat komt.

De metafoor

Vertel dat het moeilijk is om de precieze overgang van appel naar klokhuis aan te geven. Is de appel al een klokhuis als je één keer rond geweest bent met happen? Of pas als er alleen pitjes en een steeltje over zijn? Je kan zeggen dat als je de appel weg hapt je het klokhuis over houdt. Maar wat is dan precies het appelgedeelte?

De appel en het klokhuis zijn een metafoor voor meningen en feiten. Meninge zijn alle gedachten van een mens rondom een feit, zoals interpretaties, vooroordelen en aannames. Als je de mening *opeet*, hou je het feit over. Maar wat dan precies onder de mening valt, dat is soms lastig te bepalen.

Openingsvraag

Vraag de kinderen of ze weten wat een feit is. Kunnen ze een goede omschrijving geven? Kunnen ze een voorbeeld van een feit geven?

“

'Het is een feit dat ik leef.'

'Misschien besta je alleen maar in de droom van iemand. Of ben je iemand uit een boek!'

'Een feit is iets, zoals achter de prullenbak ligt een dode muis. Als 'ie er zou liggen tenminste.'

'Het is een feit dat ik gistermiddag eigenlijk zou gaan shoppen, ik zou schoenen gaan kopen met mijn moeder.'

'Heb je dat ook gedaan?'

'Nee.'

'Hoezo is het dan een feit?'

'Dan was het een belofte!'

Ervaringsopdracht

Pure feiten aanwijzen is lastig. Door te ervaren dat feiten snel verward worden met meningen krijgen de kinderen een scherper beeld van de betekenis van het woord feit. Laat hiervoor een voor een de foto's zien die je als voorbereiding hebt verzameld. Vraag steeds aan één kind of hij de foto kan beschrijven. Hij mag alleen feiten noemen. Zodra een van de andere kinderen vindt dat hij geen feit maar een mening geeft, mogen ze dat zeggen. Je kunt zelf ook kritische vragen stellen als er nog geen input van de andere kinderen komt.

Een voorbeeld: een groep kinderen kijkt naar een foto van een mens waarvan je alleen de onderkant ziet. In zijn/haar handen heeft hij een stuk of zes tassen vast.

“

'Ik zie een man met veel tassen.'

'Misschien is het een vrouw met veel tassen.'

'Dat kan wel. Want er zijn vrouwen met spijkerbroek, zoals mijn moeder.'

'Het kan ook een transgender zijn.'

'Het is wel een feit dat die meneer of mevrouw een horloge om heeft...'

'Nee, dat kan ook zo'n stappenteller zijn.'

'Of een armband.'

'Het is een feit dat iemand net is wezen shoppen.'

'Dat is echt je fantasie!'

'Maar dat is toch logisch met al die tassen.'

'Nee hoor, dat weet je niet. Misschien heeft hij die tassen gekregen ofzo. Je weet nooit of hij is wezen shoppen.'

'Nee, het is alleen een feit dat dat tassen zijn.'

'Er kunnen ook een soort van sensortjes aanzitten, dat als ze gestolen worden dat ze gaan piepen. Maar dan zijn het nog steeds tassen.'

'Misschien zijn ze alleen voor de sier, en zit er niks in. Of een neptas voor in een toneelstuk.'

Filosofisch gesprek

Als alle foto's besproken zijn, vraag je aan de kinderen wat ze van de ervaringsopdracht vonden. Was het moeilijk? Waarom?

“

'Je zegt heel snel je mening!'

'Ja en dat heb je bedacht dus dat is fantasie.'

'Eigenlijk zijn er maar heel weinig feiten.'

De antwoorden kun je als bruggetje gebruiken naar het filosofische kringgesprek over de vraag hoe je feiten van meningen kunt onderscheiden. Je kunt daarbij onderstaande *graafvragen* gebruiken.

Graafvragen

- Wat heeft allemaal invloed op hoe je de wereld ziet?
- Beïnvloedt taal bijvoorbeeld wat je ziet? (Denk eens aan Eskimo's. Zij hebben tientallen woorden voor sneeuw. Zien zij andere dingen in een sneeuwlandschap?)
- Zien we allemaal hetzelfde? (Denk eens terug aan de blauw met zwart of goud met witte jurk waar in 2015 commotie over ontstond. Foto kun je vinden door op 'blauw gouden jurk' te zoeken)
- Kan je geloof beïnvloeden wat je ziet?
- Maakt het uit waar je geboren bent? In welk land?
- Maakt het uit wat je hebt meegemaakt?
- Heeft je persoonlijkheid invloed op wat je ziet?
- Wat kan nog meer het niet goed kunnen zien van de kale feiten beïnvloeden?
- Is er een goede truc of regel om feiten van meningen te onderscheiden?

Schrijf eventueel alle punten die de kinderen bedenken op het bord. Of maak er een representatie van dat een tijd kan blijven hangen in de klas.

Afronding

Omdat je bij een filosofisch gesprek geen definitieve antwoorden vindt, sluit je af door gezamenlijk te reflecteren op het gesprek.

Richt de aandacht weer even op de verzameling klokhuisen. Weten de kinderen nu hoeveel 'mening' ze moeten opeten om alleen een 'feit' over te houden?

“

'Fantasie speelt zich in je hoofd af. En feiten in de werkelijkheid. Dat is dan waarheid.'

'Er zijn meer waarheden dan mensen, want elke mening is een waarheid, dus eigenlijk is alles wel waarheid.'

'Waarheid kan ook fantasie zijn, en daarom is het heel erg lastig. Als je op de ene manier kijkt, zijn er nul waarheden, op de andere manier zijn die heel duidelijk.'

'Maar waarheid vind ik wel iets anders dan feiten. Je kunt niet zeggen er zijn net zo veel feiten als mensen.'

'Het is net als met die appel! Je kan niet precies zeggen nu is het een klokhuis.'

Extra suggestie

In veel boeken over filosoferen met kinderen vind je de lestim om elk kind een zin op een briefje te laten schrijven waarvan hij zeker weet dat het echt waar is. Vervolgens bekijk je gezamenlijk of elke zin ook echt waar is voor iedereen op de wereld. Meestal belanden dan vrijwel alle briefjes op de 'niet waar' stapel. Deze werkvorm wordt ook beschreven op www.filosovaardig.nl. Zoek op 'wat is waar'.

Wil je wel vaker filosoferen?

Met de materialen van Uitgeverij Filosovaardig kun je snel beginnen.

Praatprikkel, 50 filosofische vragen voor kinderen, bekroond met de Berrie Heesen Prijs 2012.

€ 10,95

Praatplaatjes, om te filosoferen met jonge kinderen.

€ 16,95

Denkdobbelen, om met kinderen filosofisch en creatief te denken

€ 21,95

Kan niet bestaat niet, verhalen en gedichten om mee te filosoferen, met uitgebreide praattips.

€ 19,95

Praattoppers, spelenderwijs de gespreksvaardigheden van kinderen versterken leren.

€ 19,95

Meer informatie op www.filosovaardig.nl/webshop

Workshops

Of kom een workshop volgen om beter te leren filosoferen!

Filosofievaardig.nl is door het CRKBO erkend als onderwijsinstelling. Bovendien zijn alle workshops gevalideerd door het registerleraar.nl.

Er zijn vijf workshops:

- Introductie filosoferen met kinderen
- Verdieping filosoferen met kinderen
- Werkvormen voor filosofische onderzoeken
- Filosofie & Kunst
- Filosofie & Leesbevordering

Je kunt ze zien als elkaar aanvullende modules. Elk semester worden er nieuwe data ingepland.

Meer informatie op www.filosovaardig.nl/workshops.

